

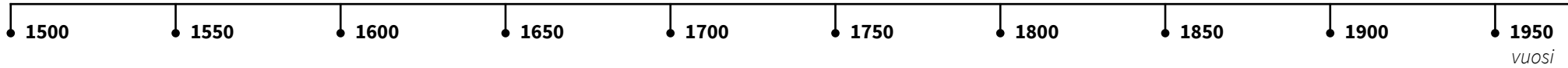
Kehitysyhteistyön dekolonisaatio

Paluu kehitysyhteistyön juurille siirtomaavallan aikaan: Lyhyt katsaus historiaan

Tässä kehitysyhteistyön dekolonisaatiota käsittelevässä katsauksessa lähestymme aihetta historiallisesta näkökulmasta. Tutkimme siirtomaavallan ja kehitysyhteistyön välisiä kytköksiä ja sitä kautta osoitamme, kuinka siirtomaavalta-ajattelu kytkeytyi tiiviisti kehitysyhteistyöhön sen alkuvaiheissa. Samalla katsaus luo historiallisen pohjan, jonka kautta voimme paremmin ymmärtää nykyistä tilannetta ja siirtyä kohti siirtomaavallan rakenteiden purkamista.

Ranskalaiset siirtomaat, Georges Dascherin suunnittelema koulukirjan kansi, n. 1900

Osa I: Kehitysyhteistyön alkuvaiheet ja kytkökset siirtomaavaltaan

Mitä dekolonisaatio tarkoittaa?

Alun perin sanaa dekolonisaatio käytettiin kuvaamaan entisten siirtomaiden itsenäistymisprosessia. Itsenäistymisen jälkeen siirtomaavallan jäänteitä oli kuitenkin – ja on edelleen – havaittavissa. Ne näkyvät kielenkäytössä, ajattelussa, suhteiden rakenteissa sekä taloudellisessa ja sosiaalisessa eriarvoisuudessa. Nykyään dekolonisaatiolla tarkoitetaan monimutkaista ja kokonaisvaltaista muutostilaa; kokonaista ajattelutapojen ja toimintamallien muutosta, joka paljastaa ja haastaa siirtomaahistoriasta juontuvat asenteet ja yleisen epäoikeudenmukaisuuden.

1400-luvun lopun ja 1800-luvun alun välinen aika: Transatlanttinen orjakauppa ja alikehittyneisyyden juuret

- [Atlantin orjakauppa: Mitä oppikirjoissa ei yleensä kerrota](#)
- [Orjakaupan vaikutus ghanalaisin silmin](#)
- [Afrikan orjakaupan pitkän aikavälin vaikutukset](#)

1400-luvun lopulla eurooppalaiset kauppiat alkoivat kuljettaa afrikkalaisia Atlantin valtameren yli orjiksi Amerikkaan. Vaikka orjakauppa ei ollut uusi ilmiö ja kauppaa käytiin kaikkialla maailmassa, erityisesti transatlanttisella kaupalla oli kauaskantoisia ja tuhoisia seurauksia. Neljä vuosisataa kestänyt orjakauppa tuhosi Afrikan maiden väliset kauppasuhteet, tyhjensi mantereen työvoimasta [1], ja pysäytti Afrikan ja Amerikan talouksien ja yhteiskuntien kehityksen.

Euroopassa sen sijaan teollistuminen eteni nopeaan tahtiin, mikä turvasi maanosan taloudellisen ylivallan. Taloudellisen vaikutuksen lisäksi orjakaupalla oli merkitystä ajattelun tasolla. Eurooppalaiset alkoivat pitää afrikkalaisia ja muita ei-länsimaisia kansoja alempiarvoisina, alamaaisina, jopa hyödykkeinä.[2] Näin orjakauppa loi edellytykset alikehittymiselle, jota myöhemmät historialliset tapahtumat entisestään vauhdittivat ja loivat lopulta tarpeen kehitysyhteistyöhön keskittävälle toimialalle.[3]

1800-luku – 1900-luvun puoliväli: Orjuuden lakkauttaminen ja siirtomaavallan alku

- [Kolonialismi. Globaalin kehityksen ankea alkuperä](#)
- [Piinallinen hiljaisuus: orjuuden vastustaminen, kolonialismi ja imperialismi](#)
- [Miten transatlanttisen orjuuden loppu avasi tien kolonialismille](#)

Kehitysyhteistyön ja siirtomaavallan voidaan sanoa läheneen nivoutumaan yhteen 1800-luvun ja 1900-luvun puolivälin välisellä ajanjaksolla, jolloin orjuus lakkautettiin ja teollinen kolonialismi sai alkunsa. Vaikka orjuus lakkautettiin 1800-luvun alussa, halpaa työvoimaa ja raaka-aineita tarvittiin edelleen, eikä rasistinen ajattelutapa kadonnut minnekään. Siirtomaavallan taustalla olevien taloudellisten etujen tavoittelun lisäksi rasistiset ideologiat vaikuttivat myös siirtomaahallinnon syntyymiseen, ei vähiten siksi, että niiden katsottiin oikeuttavan lännen ylivallan.[4] Siirtomaavaltajien mielestä niillä oli sivistystehtävä, ”mission civilisatrice” ja toisaalta velvollisuus, ”valkoisen miehen taakka”, minkä vuoksi kolonialismia pidettiin moraalisesti oikeutettuna tai jopa moraalisen velvoitteena.[5] Ei-kristityt, ei-länsimaiset, ei-valkoiset kansat leimattiin ”barbaareiksi” ja ”sivistymättömiksi villoiksi”. Tämän ajattelun valossa eurooppalaiset kokivat olevansa sivilisaation ja edistyksen sanansaattajia.[6] Tämä

kielen ja ajattelun kaksijakoisuus on ehkä kolonialismin merkittävin jäännös, jonka vaikutus näkyy edelleen kehitysyhteistyön käytännöissä. Toinen näkyvä jäännös on instrumentalistinen ajattelu. On esitetty väitteitä, joiden mukaan vallatut yhteisöt hyötyivät siirtomaavallasta kehittyneemmän infrastruktuurin ja toimivan hallintojärjestelmän muodossa [7], mutta todellisuudessa ne olivat välineitä, joiden avulla toteutettiin kolonialistisia tavoitteita ja riistoa.[8]

Toinen maailmansota: siirtomaavallan tuho ja kehitysyhteistyön nousu

- [Verta ja kyneleitä: Ranskan siirtomaavallan päätyminen](#)
- [Trumanin virkaanastujaispuhe 1949](#)
- [Yhdysvallat ja dekolonisaatio toisen maailmansodan jälkeen](#)

Toisen maailmansodan jälkeen siirtomaavallan tuhoiset sosioekonomiset vaikutukset vallattuihin yhteisöihin ja niiden jäseniin nousivat maailman tietoisuuteen.[9] Yleisen ajattelun muutos ja itsemääräämisoikeutta korostavan Atlantin julistuksen allekirjoittaminen vauhdittivat nationalismin nousua monissa siirtomaissa. Liikehdintä johti Indonesian itsenäistymiseen Alankomaista ja Britannian siirtomaahallinnon päättymiseen Intiassa.[10] Lisäksi Yhdysvaltain presidentti Harry Truman korosti virkaanastujaispuheessaan vuonna 1949 heikommassa asemassa olevien kansojen kehittymisen ja vapauden edistämisen tärkeyttä. Eurooppalaiset siirtomaavallat ymmärsivät, että niiden on ryhdyttävä toimiin säilyttääkseen otteensa imperiumeistaan. Kehitysyhteistyötä muistuttavat toimet keskittyivät sosiaalista hyvinvointia edistäviin hankkeisiin ja vientitaloudelle välttämättömän infrastruktuurin rakentamiseen.[11] Niinpä kehitysyhteistyöstä tuli sodan jälkeisinä vuosina ”siirtomaavallan ratkaisija”. Rahaa virtasi eurooppalaisista suurkaupungeista siirtomaihin

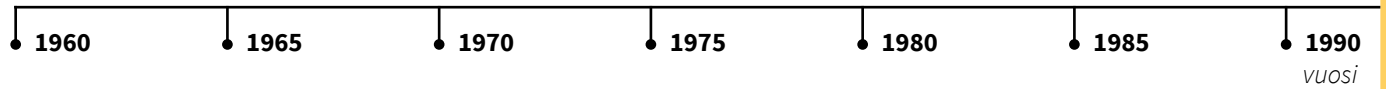
Siirtomaavallan virallinen päättyminen

Kun puhutaan siirtomaavallan päätymisestä kehitysyhteistyössä, on paikallaan sivuta myös siirtomaavallan virallisen päätymisen aikaa. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina siirtomaavalta alkoi purkautua vauhdilla. Painetta aiheuttivat alkuperäiskansojen parissa nouseva kansallisaate, imperialismin keskusten taloudellinen ja moraalinen romahtaminen ja Yhdysvaltojen horjuminen. 1950-luvun puoliväliin mennessä lähes kaikki Aasian ja Lähi-idän maat olivat virallisesti itsenäistyneet, ja 10 vuotta myöhemmin perässä tulivat useimmat Afrikan valtiot. Useimmat näistä vastaperustetuista valtioista omaksuivat tavoitteekseen modernin talouskasvun ja asettivat kehittymisen edellytykseksi itsemääräämisoikeuden. Eurooppalaisten valtakauden jäljiltä suurin osa entisistä siirtomaista oli kuitenkin köyhiä ja tarvitsi apua päästäkseen jaloilleen. Tämän avun tarpeen täyttämiseksi syntyi 1950- ja 1960-luvuilla kehitysapu, joka nopeasti vakiinnutti asemansa.

- [Miten Afrikka vapautui siirtomaavallasta](#)
- [Globaalin kehitysyhteistyön synty, kehitys ja tulevaisuus](#)
- [BBC Witness History -ohjelmasarjan jakso Africa United 1963](#)

Tämän katsauksen ensimmäisessä osassa nostetaan esiin neljä siirtomaakauden jäännettä, jotka vaikuttivat etenkin kehitysyhteistyön alkuvaiheisiin: 1) ihmisiä ja yhteiskuntia luokitteleva kielen ja ajattelun kaksijakoisuus; 2) kehitysyhteistyön taustalla vaikuttavat instrumentalistiset motiivit; 3) rahan ja resurssien yksisuuntainen virta metropoleista siirtokuntiin; ja 4) riippuvuussuhteiden pönkittäminen. Toisessa osassa tarkastellaan sitä, miten nämä jäänteet ilmenevät kehitysyhteistyön vakiintuneissa käytännöissä 1960-luvulta lähtien.

Osa II: Siirtomaajan vaikutus kehitysyhteistyöhön

sillä ehdolla, että tarjottuja varoja vastaava summa saataisiin myös paikallisista tulonlähteistä. Lähes mahdottoman tehtävän edessä köyhät siirtomaat joutuivat ottamaan valtavia lainoja eurooppalaisilta pankeilta, mikä syvensi niiden riippuvuutta länsimaista.[12]

1960–1970: talouskasvu ja perustarpeiden täyttäminen kehitysyhteistyön lähtökohtana

- [Rostow'n taloudellisen kasvun mallin lyhyt oppimäärä](#)
- [Siirtomaavallan jälkeinen kehitys Afrikassa: Fatoumata Waggeh TEDxGallatin-tapahtumassa](#)
- [Ulkomaanavun paradoksi](#)

Kehitysyhteistyön ensimmäiseksi vuosikymmeneksi kutsutulla 1960-luvulla ajattelua ja toimintaa hallitsi Rostowin modernisaatioteoria. Tämän teorian pohjalta muodostui yksi, yleisesti sovellettava taloudellisen kehityksen narratiivi: Kaikissa maissa modernisaation pitäisi tapahtua viisivaiheisen lineaarisen mallin mukaisesti ja tavoitteena pitäisi olla länsimaiden – eli Yhdysvaltojen ja Euroopan – kehitystason saavuttaminen.[13] Koko 1960-luvun kehitysyhteistyöpolitiikka perustui tähän malliin, jossa oletettiin syntyvän talouskasvun valuvan automaattisesti kaikille aloille ja yhteisöille.[14] Länsimaiden hallitukset, joita alettiin kutsua ”ensimmäiseksi maailmaksi”, tarjosivat niin sanotulle ”kolmannelle maailmalle” rahoitusta teollisuus- ja infrastruktuuriprojekteihin lainojen muodossa, ei lahjoituksina.[15] Niinpä rahavirtojen kulku samoin kuin modernisaatiomallin keskeinen ajattelu-tapa muistuttivat suuresti siirtomaajan aikaa: Ensimmäisen maailman eli entisen siirtomaaisännän hallussa on kaikki tieto, ja sen kehitystasoa on myös kolmannen maailman tavoiteltava. Kolmatta maailmaa eli entisiä siirtomaita oli koulutettava, ja niiden oli ponnistettava saavuttaakseen nykyajan ihannetilän.[16] Vuosikymmenen loppuun mennessä oli kuitenkin käynyt selväksi, että Rostowin malli oli riittämätön.

Lineaarinen kehityskulku ei toteutunut, eivätkä talouskasvun hyödyt valuneet alaspäin. Aliravitsemus oli yleistä, imeväiskuolleisuus korkea, elinajanodote lyhyt, lukutaidottomuus laajalle levinnyttä, työttömyys lisääntyi, tulonjako vinoutui, ja rikkaiden ja köyhien maiden välinen kuilu kasvoi.[17]

1980–1990: Uusliberalismista ja rakenteellisesta sopeuttamisesta kansalaisjärjestöjen nousuun

- [Mitä rakenteellinen sopeuttaminen tarkoittaa](#)
- [Elämä ja velka](#)
- [Köyhyys Oy](#)

1960-luvun lainapolitiikan välitön seuraus oli lähes kaikkien lainansaajamaiden valtava velkaantuminen.[18] Pian maat alkoivat laiminlyödä takaisinmaksuvelvoitteitaan, mikä aiheutti suuria riskejä pankkien kaltaisille kansainvälisille velkojille, joiden taloudellinen vakaus perustui lainojen takaisinmaksuun. Turvatakseen kansainvälisten velkojen aseman Kansainvälinen valuuttarahasto IMF hoiti velkojen uudelleenjärjestelyn ja alkoi lainata rahaa maksukyvyttömille maille, jotta ne voisivat jatkaa takaisinmaksua [19]. Toiminta muistutti siirtomaahallintojen kehitystoimia, joissa etusijalla oli niiden oma vakaus, vauraus ja maine. Rakennesopeutusrahastoksi nimetty järjestely oli itse asiassa epäonnistuneen avustusohjelman toisinto: Yksityisten sijoittajien ja hallitusten sijaan monenväliset Bretton Wood-toimielimet ryhtyivät kehittyvien maiden lainoittajiksi. Seuraavina vuosikymmeninä kehitysyhteistyön suuntaa alkoivat hallita uusliberalistiset tavoitteet – rakennesopeutus oli vain yksi sivujuonne. Kehittyviä maita kannustettiin yksityistämään valtion omistamia yrityksiä, pienentämään julkista sektoria ja vapauttamaan kauppapolitiikkaa yksityisen sektorin kannalta suotuisan ympäristön luomiseksi. [20] Nämä ’vakauttamistoimet’ muodostuivat rahoituksen saamisen reunaehdoiksi – toisin sanoen kehittyvien maiden

Osa II: Siirtomaa-ajan vaikutus kehitys yhteistyöhön

Johtopäätökset

Tässä katsauksessa on tarkasteltu 1400-luvulta alkaen merkityksellisiä historiallisia tapahtumia, jotka paljastavat siirtomavallan ajoilta kehitys yhteistyöhön periytyneitä vaikutteita. Siirtomaa-ajan vaikutus oli erityisen selvä imperialismiin päättymistä seuranneiden 30 vuoden (1960–1980-luvut) aikana. 1990-luvulta alkaen ryhdyttiin vaihtelevalla menestyksellä haastamaan vanhoja käytäntöjä ja siirtymään kohti oikeudenmukaisempaa, yhteistyöhön perustuvaa lähestymistapaa.

Siirtomaa-ajalta periytyneiden tapojen kitkeminen kehitys yhteistyöstä vaatii vielä paljon työtä. Tämän katsauksen, joka on ensimmäinen osa Partosin ja The Brokerin luomasta trilogiasta, tarkoitus on tukea kehitys yhteistyöalan toimijoita alan vapauttamisessa kolonialismin painolastista. Toinen katsaus tulee jatkamaan siitä mihin nyt jäätin: nykyhetkestä. Tässä katsauksessa esitettyjen siirtomaa-ajan vaikutteiden pohjalta paljastamme kolonialismin jäänteitä nykypäivän kehitys yhteistyön käytännöissä.

Kolofoni

Tämän kehitys yhteistyön dekolonisaatiota koskevan tulevaisuuskatsauksen on tuottanut Partos Innovation Hub. Partos on kehitys yhteistyöalalla toimivien hollantilaisten järjestöjen jäsenjärjestö. Partos Innovation Hub on monimuotoinen toimintaympäristö, jossa kehitys yhteistyöalan ammattilaiset voivat etsiä keinoja tulevaisuuden hallintaan ja muutoksen vauhdittamiseen itsessään, edustamassaan organisaatioissa ja kehitys yhteistyössä. Tähän pyritään vuorovaikutuksen, luovuuden, inspiroitumisen ja sitoutumisen kautta yhdessä työskentelemällä, oppimalla ja innovoimalla.

Kirjoittajat

Martha Kapazoglou ja Yannicke Goris, The Broker

Tekijät

Emmanuel Kumi, PhD., *tutkija, sosiaalipolitiikan tutkimuskeskus, Ghanan yliopisto*
Tohtori Thea Hillhorst, *humanitaarisen tutkimuksen professori, Rotterdamin Erasmus-yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoks*
Jimm Chick Fomunjong, *Länsi-Afrikan kansalaisyhteiskunta instituutti, tietämyksen hallintapäällikkö*

Ulkoasu

Majorie Kool, koola.nl

© 2022

Copyright: Kaikki oikeudet pidätetään niille, jotka haluavat rakentaa parempaa maailmaa kaikille. Toivomme, että tämä julkaisu kopioidaan ja jaetaan mahdollisimman laajasti, missä tahansa muodossa tai millä tahansa tavalla. Olisimme kiitollisia, jos jakaessasi mainitset Partosin julkaisun Future Brief on the Decolonisation of Development Cooperation – Part 1

Lähdeluettelo

- [1] Boddy-Evans, Alistair. "A Short History of the African Slave Trade", ThoughtCo, July 26, 2019. <https://www.thoughtco.com/african-slavery-101-44535>
- [2] Williams, Eric Eustace. *Capitalism and Slavery*, 2022.
- [3] Rodney, Walter, Angela Y. Davis, Vincent Harding, Robert A. Hill, William Strickland, and Abdul Rahman Mohamed Babu. *How Europe Underdeveloped Africa*. New edition. Brooklyn: Verso, 2018.
- [4] Potter, Robert B. *Geographies of Development: An Introduction to Development Studies*. Fourth edition. London ; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018.
- [5] Pomeranz, Kenneth. "Empire & 'Civilizing' Missions, Past & Present." *Daedalus, On Imperialism*, 134, no. 2 (Spring 2005): 34–45
- [6] Sebring, Ellen. "Civilization & Barbarism: Cartoon Commentary & 'The White Man's Burden' (1898-1902)." MIT Visualizing Cultures, 2014. http://visualizingcultures.mit.edu/civilization_and_barbarism/cb_es-say01.html
- [7] Gilley, B. "The case for colonialism." *Third World Quarterly*, 38, no. 10 (2017). http://www.web.pdx.edu/~gilleyb/2_The%20case%20for%20colonialism_at20Oct2017.pdf
- [8] Njoh, J. Ambe. "Colonial Spatial Development Policies, Economic Instability, and Urban Public Transportation in Cameroon." *Cities* 14, no. 3 (1997): 133–43.
- [9] Rodney, Walter, Angela Y. Davis, Vincent Harding, Robert A. Hill, William Strickland, and Abdul Rahman Mohamed Babu. *How Europe Underdeveloped Africa*. New edition. Brooklyn: Verso, 2018.
- [10] McMahon, Elisabeth, and Corrie Decker. *The Idea of Development in Africa*. *New Approaches to African History*. New York, NY: Cambridge University Press, 2021.
- [11] McMahon, Elisabeth, and Corrie Decker. *The Idea of Development in Africa*. *New Approaches to African History*. New York, NY: Cambridge University Press, 2021.
- [12] Atangana, Martin-René. *French Investment in Colonial Cameroon: The FIDES Era (1946-1957)*. *Society and Politics in Africa*, v. 20. New York: Peter Lang, 2009.
- [13] Potter, Robert B. *Geographies of Development: An Introduction to Development Studies*. Fourth edition. London ; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018.
- [14] Rostow, W. W. "THE STAGES OF ECONOMIC GROWTH." *The Economic History Review* 12, no. 1 (August 1959): 1–16. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0289.1959.tb01829.x>
- [15] Moyo, Dambisa. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. 1st American ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009.
- [16] McMahon, Elisabeth, and Corrie Decker. *The Idea of Development in Africa*. *New Approaches to African History*. New York, NY: Cambridge University Press, 2021.
- [17] World Bank. "Robert S. McNamara," n.d. <https://www.worldbank.org/en/archive/history/past-presidents/robert-strange-mcnamara>
- [18] Moyo, Dambisa. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. 1st American ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009.
- [19] Moyo, Dambisa. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. 1st American ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009.
- [20] Mosley, Paul, Jane Harrigan, and J. F. J. Toye. *Aid and Power: The World Bank and Policy-Based Lending*. 2nd ed. London ; New York: Routledge, 1995.
- [21] Moyo, Dambisa. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. 1st American ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009.
- [22] Kuska. "HISTORY OF DEVELOPMENT COOPERATION ORIGIN AND STRATEGIES," n.d. https://kuska.online/wp-content/uploads/2016/12/information-sheet_history.pdf
- [23] Banks, Nicola, David Hulme, University of Manchester, and Brooks World Poverty Institute. *The Role of NGOs and Civil Society in Development and Poverty Reduction*, 2012.
- [24] Edwards, Michael, and David Hulme. "Too Close For Comfort? The Impact of Official Aid on Nongovernmental Organizations." *Critical Issues in Comparative Education* 1, no. 1 (November 1998): 1–21.
- [25] Ingram, George. "How Government Donors Engage with the Sustainable Development Goals." *Brookings*, July 29, 2021. <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2021/07/29/how-government-donors-engage-with-the-sustainable-development-goals/>
- [26] Fehling, Maya, Brett D. Nelson, and Sridhar Venkatapuram. "Limitations of the Millennium Development Goals: A Literature Review." *Global Public Health* 8, no. 10 (December 2013): 1109–22. <https://doi.org/10.1080/17441692.2013.845676>
- [27] United Nations. "Social Development for Sustainable Development." *Department of Economic and Social Affairs*, n.d. <https://www.un.org/development/desa/dspd/2030agenda-sdgs.html>
- [28] Kumi, Emmanuel, Arhin, Albert, & Yeboah, Thomas. "Can post-2015 sustainable development goals survive neoliberalism? A critical examination of the sustainable development–neoliberalism nexus in developing countries." *Environment, development and sustainability*, 16, no. 3 (2017): 539–554. <https://ideas.repec.org/a/spr/endesu/v16y2014i3p539-554.html>